

»Hvala, ker odpirate Evropo«

Abstract

»Thanks for opening Europe«

Upon lived experience on Balkan refugee and migration route author identifies some theoretical dilemmas that appear in so-called refugee crisis and proposes some conceptual tools for analysis and intervention. The clash between movement of refugees and migrants on the one hand and European border and migration regime on the other highlights the role of the state of exception in contemporary forms of government, new meanings of racism in relation to hierarchies proper to nowadays capitalism, inadequacy of objectivist understanding of migration and necessity to grasp refugee and migrant subjectivity and new forms of political engagement on the border, such that are affective and capable of creating common beyond rigid identities.

Keywords: Autonomy of migration, racism of center and periphery, European border regime, state of exception, political passions

Andrej Kurnik is assistant professor at the Department of Political Science at the Faculty of Social Science, University of Ljubljana. (andrej.kurnik@guest.arnes.si)

Povzetek

Na podlagi izkušenj na balkanski begunski in migrantski poti avtor besedila identificira nekatera teoretična vprašanja, ki se odpirajo v tako imenovani begunski krizi in predlaga nekatera konceptualna orodja za analizo in delovanje. Trk begunskega in migrantskega gibanja ter evropskega mejnega in migracijskega režima poudari pomen stanja izjeme v sodobnih oblikah vladanja, redefinicijo rasizma v povezavi s hierarhijami, ki so značilne za sodobni kapitalizem, neustreznost objektivističnega pogleda na migracije in nujnost razumevanja begunske in migrantske subjektivitete ter novih oblik političnega delovanja na meji, ki so potopljene v afektivno in zmožne tvorjenja skupnega onkraj rigidnih identitet.

Gljučne besede: Avtonomija migracij, rasizem centra in periferije, evropski mejni režim, stanje izjeme, politične strasti

Andrej Kurnik je docent na Oddelku za politologijo na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. (andrej.kurnik@guest.arnes.si)

V enem od samoorganiziranih taborov mednarodnih neodvisnih prostovoljcev in prostovoljk na balkanski poti se je Sirijec v zgodnjih dvajsetih zahvalil italijansko-mu prostovoljcu v zgodnjih štiridesetih, ki je delil topel čaj. Ta mu je odvrnil: »Hvala vam, ker odpirate Evropo!« Kulisa tega dialoga so bili oboroženi vojaki, protizgredniško opremljeni zamaskirani policisti, med njimi policijski psi, nekaj korakov stran vojaški transporterji s prižganimi žarometi, katerih svetloba je po travniku pri Rigoncah risala sence tisoč in nekaj beguncev, zgnanih za policijski trak. Evropa se na odpiranje mej odziva paranoično, z rezalnimi žicami, militarizacijo meja, zapornim ognjem rasizma in ksenofobije. Pa tudi z neverjetnim fascinantnim gibanjem dobrodošlice, solidarnosti z begunci, podpori odprtosti meja, družbe, duha. Angažma tega gibanja je radikalen in gre od odpiranja lastnih domov za begunce do nudenja vsestranske humanitarne, psihološke in politične pomoči beguncem in begunkam na poti. Sicer smo lahko že kar nekaj časa opazovali določen premik v antirasističnih gibanjih v Evropi, premik od solidarnosti z izključenimi k razumevanju solidarnosti kot skupnemu delovanju, ki nujno izzove in razgradi meje med nami in njimi.

Teoretsko je ta premik nazorno nakazal Balibar (Balibar, 2007), ko je popeljal kritiko meja onkraj dihotomije med nacionalrepublikanizmom in kozmopolitizmom, saj oba predpostavljata neizogibnost izključevanja vedno, ko se konstituira politična skupnost in postavi meja med tistimi, ki ji pripadajo, in tistimi, ki so izključeni. Onkraj te dihotomije in neizogibnega izključevanja skozi vključevanje je nenehna in nepopustljiva kritika fetišizacije skupnega življenja (Balibar, 2007: 86).¹ Paranoična reakcija oblasti in velikega dela javnega mnjenja na prihod večjega števila beguncev in migrantov tako pravzaprav ni presenetljiva. Migracija je radikalna pozicija, ki zahteva defetišizacijo skupnega življenja. To razidentitetnjenje je nujen pogoj za migracijo in obenem nujen pogoj za graditev vključujoče družbe. Je torej nujen pogoj svobode in demokracije. Tako imenovani begunski in migrantski val je lakmusov papir stanja svobode in demokracije v Evropi. Pokazal je, da je Evropa ukleščena zaradi fetišiziranih oblik skupnega življenja. Da njene družbene institucije proizvajajo identitete, ki podpirajo razslojevanje in hierarhizacijo v dobi neoliberalizma. A obenem begunska kriza razkriva novo subjektiviteto, ki je sposobna zdrobiti *status quo* in nam, kot bi dejal Deleuze, povrniti svet (Deleuze, 1995).² Begunci, migranti, neodvisni prostovoljci, gibanja dobrodošlice ne zasedajo slonokoščenih stolpov, obdanih z rezalnimi žicami. Zasedajo mejo, nenehno nadlegovani in poniževani, in v dramatičnem procesu razidentitetnjenja dolbejo

¹ Balibar tukaj izhaja iz Nancyja, ki bi »rad vpeljal idejo, da temelja družbene odtujenosti ne pomeni izključevanje, ampak na neki način samo vključevanje, če ga spremlja normativna fetišizacija skupnega življenja« (Balibar, 2007: 89).

² »Če verjameš v svet, povzročas dogodke, pa čeprav nepomembne, ki se izmikajo nadzoru, plodiš nove prostor-čase, ne glede na majhnost njihove površine ali prostornine.« (Deleuze, v Hardt in Negri, 2010: 66)

nov prostor subjektivacije. Reakcionarna Evropa že dolgo ni bila tako prestrašena. In kako upravičeno!

Pričujoče besedilo se postavlja na mejo. Med begunce, migrante, neodvisne prostovoljce in aktiviste gibanj dobrodošlice. Tako skuša preseči akademski pogled na tako imenovano begunsko krizo. Namesto pogleda od zunaj, iz slonokoščeni stolpov znanosti, vabi k občutenju³ neverjetne epizode boja za svobodo gibanja, občutenju iz migracije in iz z njo povezanega aktivizma. Na podlagi tega epistemološkega obrata, ki ga zagovarja teorija avtonomije migracij⁴ (Bojadžijev, 2009), skuša nakazati določena ključna vprašanja, ki se odpirajo med begunsko krizo, in podati provizorična teoretska in konceptualna orodja za analizo in delovanje. Takšna analiza in teorija, vedno potopljena v afektivno, strastno, dvoumno družbeno bit, ne daje končnih odgovorov, ampak ponuja le nedokončan nabor skupnih pojmov za graditev novih kolektivnih teles. Skupnih pojmov, ki nastajajo na podlagi doživetega izkustva. In to je edino, kar projektu osvobajanja danes ostaja. In ravno to je neznansko osvobajajoče. Pa čeprav se ob tem čutimo skrajno ranljive. Ali pa ravno zato. V članku navedeni dogodki na meji na tako imenovani balkanski poti si ne sledijo v skladu z dejanskim časovnim zaporedjem.

Botovo/Zákány, hrvaško-madžarska meja, 27. septembra 2015 (O gibanju beguncev in migrantov ter stanju izjeme)

Evropska karavana odprtih meja, ki se je sestavila v Ljubljani na poziv Protirasistične fronte brez meja, se je na svoji skupščini v Socialnem centru Rog odločila, da bo intervenirala v Botovu/Zákányu, na hrvaško-madžarski meji. Aktivisti in aktivistke iz različnih evropskih držav so se tako odločili na podlagi informacij, da na omenjeni lokaciji hrvaška policija usmeri begunce in migrante proti madžarski meji, ki je zaprta z rezalno žico in oboroženo vojsko. Po nedavno sprejeti represivni in rasistični zakonodaji na Madžarskem⁵ bi lahko prišlo tudi do tragedije. Orbánova vojska bi namreč lahko tudi streljala na ljudi, ki skušajo prestopiti militarizirano mejo. Zato je bil aktivističen načrt povezati se z begunci in migranti,

³ Mignolo v članku o (de)kolonialnosti, mejnem mišljenju in epistemološki nepokorščini predlaga uporabo izraza občutenje namesto pogled (občutenje sveta namesto pogled na svet). Pogled, ki ga »omejuje in privilegira zahodna epistemologija blokira afekte in občutke onkraj oči« (Mignolo, 2011: 3).

⁴ Bojadžijev tako pravi, »da je diskurz avtonomije migracij imel in še vedno ima vlogo spremembe perspektive *na* migracijo *v iz* migracije« (Bojadžijev, 2009: 2305).

⁵ O tem, kako paket protibegunske zakonodaje spodkopava demokracijo na Madžarskem, glej Scheppele, 2015.

jim razdeliti humanitarno pomoč, nato pa izvesti demonstracijo na meji proti čedalje bolj agresivni politiki zaprtih meja, katere največja zagovornica je ravno Madžarska. Ko so aktivisti in aktivistke Evropske karavane odprtih meja prispeli v Botovo in preverili situacijo, so lahko zgolj opustili svoj izhodiščni načrt. Ugotovili so namreč, da hrvaški policisti spremijo velike skupine beguncev in migrantov, ki jih z vlaki pripeljejo iz begunskega centra v Opatovcu na hrvaško-srbski meji, do mejne črte, kjer so madžarske oblasti pustile nekajmetrsko vrzel v ograji. Skozi njo so begunci in migranti vstopali na Madžarsko, kjer sta jih policija in vojska pospremila do vlaka za Avstrijo, ki je čakal stran od železniške postaje, v temi, tako rekoč v tajnosti. Aktivisti in aktivistke so torej ugotovili, da hrvaške in madžarske oblasti tako rekoč tihotapijo begunce in begunke zunaj mejnega prehoda, v gozdičku, skozi ozko vrzel v rezalni ograji. V takšni situaciji bi lahko javni protest proti militarizaciji evropskih meja ogrozil humanitaren koridor, ki se je vzpostavil kljub vsej retoriki zaprtih meja. Evropska karavana odprtih meja je tako lahko zgolj razdelila humanitarno pomoč na krajšem odseku poti od železniške postaje Botovac do mejne črte.

Ta izkušnja aktivistk in aktivistov Evropske karavane brez meja je bila naravnost paradigmatična za razumevanje političnih razsežnosti tako imenovane begunske krize. Lekcija, ki jo je bilo mogoče potegniti iz nje, je, da je gibanje beguncev in migrantov, kar oblasti in mediji pogosto imenujejo begunski in migrantski tok ali val, suspendiralo evropski mejni in migracijski režim. Četudi se je Madžarska v vnemi, da spoštuje schengenski pravni red, obdala z rezalno žico in vojsko s pooblastili, da strelja, so množičnost beguncev in migrantov ter njihovo ravnanje izdoblili luknjo v trdnjavi Evropi. Gibanje beguncev in migrantov je razveljavilo temeljne poteze evropskega migracijskega in mejnega režima ter prisililo EU in njene države članice, da začnejo vzpostavljati nov režim upravljanja migracij. V vrzeli v rezalni žici, skozi katero so pred očmi aktivistov in aktivistk v madžarsko noč izginjali tisoči beguncev in migrantov, lahko razumemo zametke oblikovanja tega režima. Medtem ko je prejšnji temeljil na eksternalizaciji evropskega mejnega in migracijskega režima na diktatorske in avtoritarne režime v evropski soseščini, ki so začeli kot domine padati po tako imenovanih arabskih pomladih 2011, je za nastajajoči režim značilno, da bodo tehnologije in arhitekture odvrčanja, zadrževanja, selekcioniranja in hierarhičnega vključevanja, ki so značilne za evropski mejni in migracijski režim, segale globoko na ozemlje EU, v samo osrčje Evrope.

Te tehnologije in arhitekture rezalnih žic, ograjenih prostorov, usmerjanja, prečiščevanja, selekcioniranja in segregacije spremlja aktiviranje stanja izjeme.⁶ Aktivisti in aktivistke so lahko bili to noč osupli, da država, ki tako agresivno in pompozno v obliki rezalne žice manifestira suverenost, hkrati izdolbe vrzel in suspendira lasten suvereni zakon. A ravno to je po definiciji stanje izjeme kot akt

⁶ Po Agambenu ima stanje izjeme biopolitičen pomen kot »izvorna struktura, v kateri zakon obsega živa bitja na način lastnega suspenza« (Agamben, 2005: 3).

utemeljitve suverene diktatorske oblasti. Pred očmi aktivistov in aktivistk se je manifestirala schmittovska suverena oblast.⁷ V strahoviti dvoumnosti. V zavetju noči in sivi conī suspenza zakona so to noč begunci in migranti nadaljevali pot proti izbrani destinaciji, v Nemčijo, na sever. Že jutri bi lahko bila noč na madžarsko-hrvaški meji priča streljanju, neposrednemu izvajanju oblasti nad golim življenjem, absolutni oblasti države nad življenjem in smrtjo. Iz zgodovine in teoretične literature lahko ugotovimo, da je stanje izjeme kot utemeljitev diktatorske oblasti, absolutne oblasti države nad življenjem in smrtjo, odgovor na revolucionarno izredno stanje, suspendiranje norm in zakonov, ki jih narekuje izbruh dogodkov. V tem primeru izbruh nezaustavljive moči beguncev in migrantov, subjektivitete, ki je rezultat represivnega in nasilnega evropskega mejnega režima, triumfa globalnega kapitalizma, postkolonialne situacije z dokončnim razkrojem političnih oblik, ki so nastale v procesih navidezne osamosvojitve nekdanjih kolonij, nešteto gest upiranja in solidarnosti. Ta dvoumnost v tako imenovani begunski krizi obenem poganja in mrtviči. Stotisoči, ki jim uspe v nekaj dneh premagati razdalje, za katere so prej potrebovali celo leta, nas navdajajo z radostjo in entuziazmom. Reakcije na ta obet svobode v obliki drsenja v avtoritarizem in fašizacijo družbe pa nas vedno znova zmrazijo, otrpnejo. Gre za pogoj, ki ga živimo skupaj z begunci in migranti na poti.

Šentilj/Spielfeld, slovensko-avstrijska meja, 31. oktobra 2015 (O rasizmih in oblastnih tehnologijah selekcije in prečiščevanja)

Naslednja transnacionalna karavana se je v Ljubljani sestavila dva tedna po začetku tako imenovanega drugega begunskega vala. Aktivisti in aktivistke Protirasistične fronte brez meja so pozvali neodvisne prostovoljce in aktiviste, ki delujejo na balkanski poti, k skupni intervenciji proti strategiji eskalacije, ki jo je ubrala slovenska vlada, in proti politiki upočasnjevanja begunskega in migrantskega toka. Ko je Madžarska dokončno zaprla mejo, je Hrvaška preusmerila begunce in migrante proti Sloveniji. Vlada Republike Slovenije se je na množičen prehod migrantov in beguncev pripravila z vzpostavitvijo sprejemnih in namestitvenih centrov. Takšna organiziranost pa je trajala samo en dan. Nikoli pojasnjen komunikacijski šum med avstrijsko in slovensko notranjo ministrico, na podlagi katerega je Slovenija že naslednji dan ustavila sprejemanje beguncev in migrantov, je sprožil kaos, ki je botroval pravemu avtoritarnemu odklonu. Ker je Slovenija skušala uveljaviti popolnoma arbitrarno kvoto 2500 prestopov meje na dan, je predvolilna

⁷ Agamben gradi svoje pojmovanje stanja izjeme na Schmittovi definiciji stika med stanjem izjeme in suverenostjo (Agamben, 2005).

Hrvaška začela begunce in migrante usmerjati čez zeleno mejo. Tako proizveden in medijsko nadvse razpihovan kaos je poenotil slovenski politični prostor okrog brambovskega konsenza. Po nekaj dneh je tako parlament s plebiscitarno večino spremenil zakon o obrambi, s čimer je dobila vojska pri obrambi meje policijska pooblastila nad civilisti. Sprememba zakona, ki je bila sprejeta po hitrem postopku, je bila zgolj formalizacija dogajanja na terenu, z oboroženo vojsko, ki na meji izvaja naloge policije. Zaradi eskalacije na slovensko-hrvaški meji je bil sklican tudi izreden vrh EU o balkanski poti. Ta je poleg vsakokratne mantre o potrebi po vzpostavitvi nadzora na zunanji meji, o nujnosti vzpostavitve tako imenovanih *hotspots*⁸ v Grčiji in o Turčiji kot ključni partnerici pri poskusu zaustavitve begunskega in migrantskega toka nakazal, da bodo EU in države članice balkansko pot preoblikovale v institucijo upočasnjevanja, selekcije in zavračanja beguncev in migrantov. Da bodo na balkanski poti uporabile tehnologije oblasti, ki so sicer značilne za evropski migracijski in mejni režim. Iz končnega sporočila z vrha je bilo tako razvidno, da bodo države na balkanski poti povečale namestitvene zmogljivosti in zaostriale registracijske postopke, obenem pa naj bi se pripravili pogoji za lažjo deportacijo. Iz tega je mogoče razbrati, da bodo skušali balkansko pot spremeniti v pridržalno in deportacijsko pot.

Aktivisti in aktivistke ter neodvisni prostovoljci in prostovoljke, ki so se zbrali na dvorišču Avtonomnega centra Rog na podlagi poziva *Ljubljana Calling*, so se tokrat odločili za poskus intervencije na meji med Avstrijo in Slovenijo. Od tam so namreč prihajala poročila o dramatičnem in nasilnem vsiljevanju režima upočasnjevanja prehoda v obliki sistema ograd v medmejnem prostoru. Obenem so za ta dan v Spielfeldu napovedali manifestacijo skrajno desne pobude Identitetna generacija za zaprtje evropskih meja. Na pripravljalni skupščini so se aktivisti/ke odločili za humanitarno politično intervencijo na nikogaršnjem ozemlju med Avstrijo in Slovenijo. Zaradi omenjene desničarske manifestacije podpore državnemu nasilju nad begunci in migranti naj bi nikogaršnjo zemljo dosegli z avstrijske strani. Akcija je bila neuspešna, saj se je izkazalo, da je postala humanitarno politična intervencija nemogoča. Rezultat vrha EU sta bili namreč institucionalizacija in pospešena normalizacija balkanske poti, pri čemer je imela militarizacija meje v Sloveniji vlogo iniciatorja in izvrševalca tehnologij upočasnjevanja, selekcije in zavračanja. Medtem ko sta se prej zdela tehnokratski in regulatorski pristop severnih držav in tudi Evropske komisije ter madžarski militarističen pristop, ki ga legitimirata nacionalizem in rasizem vsaksebi, sta se v slovenskem primeru nacionalistične in rasistične militarizacije pokazala za komplementarna. Slovenija, ta dobra učenka Evropske unije, je navidezno nasprotje med evropskim centrom in periferijo poka-

⁸ *Hotspots* so ideja Evropske komisije za soočenje z nečim, čemur pravijo najhujša migracijska križa po drugi svetovni vojni. Pristop *hotspots* pomeni vzpostavitev sprejemnih centrov za migrante v mejnih državah EU, kot sta Italija in Grčija. Njihova funkcija je identificiranje beguncev in migrantov, jemanje njihovih prstnih odtisov in vračanje tistih, ki naj ne bi bili upravičeni do mednarodne zaščite (Euronews, 2015).

zala kot usklajeno delovanje gospodarja in hlapca.

V begunski zgodbi je morda najbolj intrigantno nasprotje med diskurzom in tudi ravnanjem na evropski periferiji, v vzhodnoevropskih državah, in evropskim centrom, severnimi evropskimi državami in institucijami Evropske unije. Medtem ko se v perifernih, vzhodnoevropskih državah uveljavlja diskurz in prakse rasizma in represije nad begunci in migranti, se kažeta sever in evropski center kot veliko bolj odprta in z občutkom za človekove pravice beguncev in migrantov. To nasprotje, ki se na ravni definiranja evropskih politik kaže v razpravah o razporeditvi »bremen« sprejema beguncev z uvedbo sistema kvot, je imelo tudi simbolne manifestacije, kot na primer v času dramatičnih dogodkov na Madžarskem, ko je beguncem uspelo predreti zapore madžarske policije, na kar je nemška kanclerka odgovorila z izrazom dobrodošlice sirskega beguncem v Nemčiji. Begunci so tako prebijali zapore madžarske policije noseč velike portrete Angele Merkel. In tudi pozneje, ko na primer iz Nemčije že dolgo niso več prihajala sporočila dobrodošlice beguncem, je odziv na teroristične napade v Parizu znova jasno poudaril dihotomijo evropski center in periferija, s tem, ko so na periferiji nesramežljivo takoj potegnili enačaj med terorizmom in begunci, medtem ko so v centru hiteli opozarjati, da je takšno enačenje nesprejemljivo.

Kakršnikoli so že dnevno-politični razlogi in motivi za takšno razliko v diskurzih o beguncih, se je treba lotiti problema strukturno zakoreninjenega rasizma in etnonacionalizma v evropski periferiji, vključno s Slovenijo. Rasizem namreč ni toliko stvar predsodkov kot izraz strukturnega rasizma. Ko gre za evropsko periferijo, lahko trdimo, da gre za dva vidika strukturnega rasizma. Najprej gre za nasilje, vpisano v družbene strukture, ki je bilo konstituirajoče za nastanek novih etnonacionalnih držav, nastalih na pogorišču socialističnih držav. Definicija državljanskega telesa s prisilno homogenizacijo, ki so jo podpirale prakse izključevanja in diskriminacije, kot je bil v Sloveniji izbris, se je vpisala v represivne in ideološke aparate države. Rasistična in nacionalistična histerija tako ustrojenih družb ob prehodu, kaj šele prihodu beguncev in migrantov, ni potemtakem nič nenavadnega. In če želimo zmanjšati rasističen potencial družbe, moramo začeti razgrajevati rasizem in nacionalizem obstoječih družbenih struktur, in to predvsem v obliki napada na temeljno predpostavko, ki poganja njihovo reprodukcijo, to je predpostavka homogenosti družbe. Drugi vidik strukturnega rasizma na vzhodnoevropski periferiji je povezan s specifično umeščenostjo teh družb v hierarhičen evropski in svetovni kapitalistični sistem. Kot izhodišče za analizo tega drugega vidika rasizma vzamemo Balibarjevo trditev, da simbolna in identitetna struktura delujeta vzporedno z ekonomsko strukturo (Balibar, 2007: 31).⁹ Ker se

⁹ »Forme-nacije ne moremo opredeliti preprosto kot abstrakcijo nacionalne skupnosti (se pravi na način, na katerega se sama dojema), označevati mora koncept prisil, ki delujejo skupaj, se pravi kavzalnost, ki deluje po določenem modelu, način, kako odsotni vzrok pride z enega prizorišča na drugo, način, kako ekonomske sile določajo simbolne posledice in narobe. Pod temi strukturnimi prisilami delujejo sile in se bijejo bitke.« (Balibar, 2007: 31)

danes ekonomski monopoli ne organizirajo več v okviru nacionalnih držav, ampak nadnacionalno in v tem kontekstu postajajo nacionalne države in meje utrjevalci in braniki relativnih privilegijev politično rentnih kast, ki so v vazalskem odnosu do centrov moči finančnega kapitala, je rasizem in etnonacionalizem perifernih držav neposreden izraz integriranega svetovnega kapitalizma, ki se integrira v obliki hierarhičnega vključevanja. Obenem kapitalistični monopoli, ki so danes organizirani nadnacionalno in privzemajo obliko finančnega kapitala, generirajo nove simbolne in identitetne strukture, ki so nadnacionalne, a nič manj rasistične. Vendar gre v njihovem primeru za drugačen tip rasizma, takšen, ki interpretira univerzalno in skuša biti v skladu s tem vseobsegajoč in vsevključujoč. Takšna simbolno-identitetna struktura, ki vključuje vse in tolerira razlike, če so instrumentalne za kapitalizem, trdi lastno superiornost glede na periferne simbolno-identitetne strukture. Postmoderen rasizem, ki je izraz kapitalističnih monopolov na nadnacionalni ravni, torej zatrjuje superiornost nad modernim rasizmom, ki je izraz kapitalističnih monopolov, organiziranih v okviru nacionalne države, s čimer generira specifičen odnos gospostva centra nad periferijo. Seveda se odnos med postmoderno in moderno simbolno ter identitetno strukturo le deloma prekriva s teritorialno razmejitvijo med evropskim centrom in periferijo. Napaka bi bila na primer s prvo enačiti Nemčijo in z drugo Madžarsko. Primer Pegide in identitetnega gibanja, ki je imelo tisti dan shod v Špilju, nesporno kaže, da je periferne simbolno-identitetna struktura še kako prisotna tudi v državah evropskega centra.

Manifestni rasistični diskurzi so zagotovo povezani z delovanjem totalnih institucij, z oblastnimi tehnologijami prečiščevanja, kot jih je prav posrečeno poimenovala slovenska notranja ministrica. Organizirano širjenje rasističnega sovraštva podpira delovanje teh institucij in prakse teh institucij povratno podžigajo rasistični diskurz. Pri tem se seveda prav ponujajo zgodovinske analogije. Spirala sovraštva do beguncev in migrantov, ki se vrtinči zaradi načina, kako oblasti ravnaajo z begunci in migranti, in zaradi s tem ravnanjem povezanega čedalje agresivnejšega rasističnega in sovražnega govora, zagotovo vodi v dehumanizacijo beguncev in migrantov. In ta dehumanizacija se kapilarno širi po vsej družbi in vodi v dehumanizacijo celotne družbe. Begunci kot *homo sacer*, golo življenje,¹⁰ nad katerim se izvaja absolutna oblast nad življenjem in smrtjo, subjekti brez pravic in brez države, ki bi jih lahko zaščitila, begunski centri kot taborišča – vse to je zagotovo primeren način opisovanja pogoja, v katerem se je znašla skrajno ranljiva populacija beguncev in migrantov. Kljub tem srhljivim podrobnostim z zgodovinsko epizodo nastaja

¹⁰ Marina Gržinič (2011: 124) tako povzame definicijo golega življenja na podlagi branja Agambena: »Delitev življenja na dvoje pomeni, da se življenje ne razlikuje le od smrti, temveč od samega sebe. Življenje se tako rekoč diferencira od znotraj; deli se na dvoje, na golo življenje (zoe) in življenje z obliko ali modalno življenje (bio). Golo življenje je življenje brez oblike ali stila, življenje, ki poseduje le to – golo življenje, izročeno milosti suverena, da potemtakem odloča o življenju in smrti. Golo življenje je pravzaprav oblika življenja, ki se proizvaja v ne/razmerju do zakona.«

janja uničevalnih taborišč lahko trdimo, da je verjetno boljša zgodovinska analogija za razumevanje pretvarjanja begunske in migrantske poti v zaporniško institucijo analogija z Ellis Island v ZDA. Ta sprejemni in selekcijski center za migrante iz vzhodne in južne Evrope je vseboval oblastne tehnologije selekcije in prečiščevanja, ki so bile zagotovo prisotne tudi v nacističnih taboriščih. Na teh otoških vratih v ZDA se je dogajalo skrajno kruto zavračanje in deportiranje migrantov, ki so imeli kakršno koli telesno hibo ali bolezen. In zelo verjetno je bila deportacija za številne usodna. A treba je poudariti, da se je ta tehnologija oblasti izvajala v kontekstu kapitalistične demokracije, v kontekstu, ko je ameriški kapitalizem razumel liberalno demokratično politično obliko s primesmi države blaginje kot najprimernejše okolje za kapitalistično akumulacijo. V nasprotju z nemškim kapitalom, ki je takšno okolje identificiral v militarizirani in osvajalski državi, in torej v nacizmu.

Vprašanje, na katero moramo torej odgovoriti, da bi razumeli, v čem je dejanska nevarnost strmega vzpona rasizma v povezavi s tako imenovano begunsko krizo, je, kakšno politično okolje razume evropski kapital, ki je nadnacionalen in finančen, kot najbolj primerno za kapitalistično akumulacijo. Je to militarizacija in osvajalna vojna ali liberalna demokracija s primesmi države blaginje? Po vsej verjetnosti nekaj tretjega v obliki permanentne krize in permanentnih izrednih razmer, na podlagi katerih se artikulirajo nove *ad hoc* oblike vladovanja.¹¹ In kot trdita avtorja *Skupnega* (Hardt in Negri, 2010: 335–339), je mogoče te oblike vladovanja subvertirati oziroma v tem kontekstu je mogoče razmišljati o konstituirajočem vladovanju. Vladovanje od spodaj in izredne razmere od spodaj, ki suspendirajo obstoječi red. Gibanje beguncev in migrantov ter izredno transnacionalno podporno mrežo na vsej begunski poti lahko razumemo kot takšno obliko konstituirajočega vladovanja.

V permanentni krizi in izrednih razmerah se ne moremo zanesti na garancije, ki jih daje liberalno demokratična ustava, in prav tako se ne moremo zanesti na institucionalne okvire oblikovanja družbenega konsenza onkraj reprezentativne politike, v institucionalnih aranžmajih države blaginje. Lahko se zanesemo zgolj na vztrajno oblikovanje solidarnostnih vezi, na nove oblike srečevanj, ki presegajo ločnice meja. Tako da skupaj z begunci in migranti gradimo uporno subjektiviteto, ki subvertira oblike avtoritarnega vladovanja in gradi oblike konstituirajočega vladovanja. Obenem pa ne smemo zmrzniti pred grozečo fašizacijo. Evropski kapital, ker je finančen, transnacionalen in globalen, verjetno ne bo prepustil oblasti skrajni desnici, bo pa njene napade in nasilje uporabil za učinkovito reguliranje begunskega in migrantskega toka. Reguliranje v korist interesov trga dela in ne kakšne

¹¹ Že omenjena Marina Gržinić (2011: 124) trdi tudi, da pride do delitve življenja od znotraj na dvoje z globalnim neoliberalnim kapitalizmom. Stanje izjeme kot izvorna struktura neposrednega izvajanja oblasti nad golim življenjem dobi torej nov pomen in permanentnost z vladavino globalnega neoliberalnega kapitalizma. In po Agambenu postaja zaradi nezaustavljive širitve globalne državljanske vojne stanje izjeme vse bolj prevladujoča paradigma vlade v sodobni politiki (Agamben, 2005: 3).

milenaristične utopije. Seveda je fašizem mogoč, še zlasti, če ga razumemo kot razveljavitev odnosa gospostva in upora, ki je konstituirajoč tudi za migracijski režim, ter njegov prevod v zunanji odnos prijatelj–sovražnik. A vendar težko verjamemo, da bo EU učinkovito zaprla meje, izgnala vse begunce in migrante ter onemogočila vsakršen notranji upor proti mejnemu in migracijskemu režimu. Oziroma, vse sile je treba usmeriti proti tej možnosti. Zato je rezalna žica na slovensko-hrvaški meji zagotovo prej represivno in nasilno orodje usmerjanja in prečiščevanja in ne popolnega zaprtja meje. In četudi jim bo na neki točki zaradi zime in tehnologij prečiščevanja uspelo zapreti balkansko pot, se bo prej ali slej odprla nova. Kajti balkanska pot ni nič drugega kot suspenz globoko krivičnega mejnega in migracijskega režima in obupani poskusi oblasti, da to uporno razlitje znova skanalizirajo v soliden režim selekcije in hierarhije.

Rigonce/Harmice in Obrežje/Bregana, slovensko-hrvaška meja, 18. septembra 2015 (O krivičnosti evropskega mejnega in migracijskega režima in avtonomiji migracij)

Septembra so si begunci in migranti na balkanski poti izborili koridor. Na Madžarskem so se zaradi njihove množičnosti, vztrajnosti in poguma sesule ovire, ki jih predvidevata Schengenski sporazum in Dublinska uredba. In Angeli Merkel ni preostalo nič drugega, kot da vsaj začasno postane del te nove postschengenske in postdublinske realnosti in skupaj z najvišjimi predstavniki EU išče priložnost, da ob zimskem pešanju begunskega in migrantskega zaleta ter okrepitevi beguncem nenaklonjenega javnega mnenja znova uveljavi čvrst nadzor nad migracijskimi tokovi. Ranjena Madžarska se je na zmago odzvala z zaprtjem meje s Srbijo in napovedjo zaprtja meje s Hrvaško. Tako se je balkanska pot preusmerila proti zahodu, na Hrvaško, proti Sloveniji. In kmalu je gibanje beguncev in migrantov doseglo Slovenijo. Najprej zgolj za en konec tedna, prvi konec tedna skupnega boja za odprte meje.

Protirasistična fronta brez meja je že pred prihodom prvih večjih skupin beguncev in migrantov na slovensko-hrvaško mejo skozi delovanje proti vse bolj razširjenemu rasističnemu in ksenofobnemu javnemu govoru zgradila solidarnostno mrežo. Ta se je aktivirala ob prvih sporočilih, da slovenska policija blokira begunce in migrante na meji. Najprej so aktivisti in aktivistke intervenirali na mejnem prehodu Rigonce/Harmice. Medtem ko so hrvaški policisti po krajšem skandiranju gesel za svobodo gibanja in odprte meje vidno utrujene in izčrpane begunce in migrante spustili naprej, jih je na mostu med obema mejnima prehodoma zaustavil kordon slovenske policije v protiizgredniški opremi. Molče, mrko, brez kontaktne osebe, ki bi posredovala med ljudmi na poti in uniformiranimi policisti.

Vrstili so se moledovanje, prošnje in zahteve beguncev in begunk ter aktivistov in aktivistk ter provokativne izjave in geste policistov. Dokler niso uporabili solzivca in prisilili beguncev in migrantov, da so se bodisi umaknili v improviziran tabor, ki so ga postavili hrvaški prostovoljci in humanitarne organizacije, bodisi se posedli in poglobili na cesti pred policijskim kordonom, saj niso hoteli, da jim pot znova skuša zapreti hrvaška policija. Ta prvi dan se je končal v pat poziciji in z lekcijo neverjetnega kolektivnega duha beguncev in migrantov in izrazite sovražnosti slovenske policije. Sočasno so začeli begunci in migranti prihajati na mejni prehod Obrežje/Bregana. Tam so jih na slovenski strani čakali ograje in policisti v protiizgredniški opremi. Prizori iz medmejnega prostora, s tako imenovane nikogaršnje zemlje, so bili naravnost apokaliptični. Tisoči izčrpanih in prestrašenih ljudi so ležali po tleh, velika večina brez odej in brez kakršnekoli podloge za ležanje na že kar hladnih septembrskih nočnih tleh. Takšno izčrpavanje beguncev na schengenskih vratih je trajalo tri do štiri dni. In medtem ko so slovenske oblasti trdile, da nimajo jurisdikcije na medmejnem prostoru, in so na tej podlagi beguncem odrekale dostop do tekoče vode, so mednarodni prostovoljci in prostovoljke vzpostavili infrastrukturo, da so nahranili in drugače oskrbeli begunce. Dokler se niso ti zahvalili za hrano in vodo ter zaprli glavno prometnico za jugovzhodno Evropo. Potem ko je slovenska policija tri dni po kapljicah spuščala begunce čez mejo, pri čemer so uporabljali podle trike selekcioniranja in deljenja beguncev, je nekajurna zapora nekdanje avtoceste bratstva in enotnosti pričarala dovolj avtobusov, da so vsi begunci v eni noči lahko nadaljevali pot k zeleni destinaciji. Vsi, ki so bili tisto noč, ko so begunci in migranti dostojanstveno in odločno zaprli avtocesto, na mejnem prehodu Obrežje, so dobili potrditev prej pogosto izrečene ugotovitve v teoretskih diskusijah o migracijah. Migranti niso niti žrtve niti zlikovci, so borci in migracije so osvobodilno gibanje.

S tem ko sta številnost in odločnost beguncev in migrantov spodkopali obstoječi mejni in migracijski režim, sta padla schengenski mejni režim in Dublinska uredba. Nepravičen režim in uredba, ki po eni strani prenašata breme nadzora zunanjih meja in odvrčanja migrantov na članice EU, ki so na zunanji meji, in po drugi strani uveljavlja selektivnost svobode gibanja in pravice do migriranja. Schengenski režim in Dublinska uredba zagotavljata, da sta ta svoboda in pravica zgolj privilegij bogate peščice. Dublinska uredba, po kateri lahko prosilec za mednarodno zaščito zanjo zaprosi zgolj v prvi državi podpisnici, skozi katero je vstopil v EU, povzroča, da postanejo množice prosilcev za mednarodno zaščito ujete v vstopnih državah. In prosilci postanejo nekakšni subjekti teh držav, žrtve svojevrstnega limba, ki jih trajno ilegalizira in obsodi na životarjenje med centri za tujce in ulicami brez možnosti za legalizacijo statusa in odhod v bogatejše države EU. Schengenski mejni režim po drugi strani omogoča prost pretok državljanov in državljanek podpisnic na območju schengenskega sporazuma ob sočasnem omejevanju in onemogočanju pretoka državljanov in državljanek držav zunaj tega območja in širše območja EU. Čeprav želijo tak mejni režim njegovi tvorci in zagovorniki

prikazati kot dosežek evropskega združevanja, ima nesporno krivično plat. Je tako rekoč neposreden napad na transnacionalne skupnosti, ki so se vzpostavile skozi kompleksno moderno evropsko zgodovino kolonializma, pa tudi večnacionalnih federalnih držav. Schengen je tako meja, ki se je boleče zarezala v transnacionalne skupnosti, ki zasedajo območje med nekdanjimi metropolami in kolonijami, kot tudi v transnacionalne skupnosti, ki so nastale v času socialističnih federacij, kot sta bili Jugoslavija in Sovjetska zveza. In ravno transnacionalne skupnosti, ki so nastale skozi zgodovino migracij, so najpomembnejši kanal migracije.

Madžarska se je na moč begunskega in migrantskega gibanja, ki je suspendiralo schengenski in dublinški mejni in migracijski režim, odzvala z militarizacijo meje in njenim zaprtjem. Trdeč, da brani Schengen, je Madžarska fizično zaprla mejo z rezalno žico, razporeditvijo vojske na meji in drakonsko zakonodajo, ki z zaporno kaznijo sankcionira nelegalne prehode, daje vojski pooblastila, da strelja na tiste, ki prestopijo mejo ilegalno, in kriminalizira solidarnost z begunci in migranti. Da bi se izognila negativnim učinkom Dublinske uredbe, je obenem zaostрила azilno zakonodajo in tako rekoč onemogočila pridobitev azila, saj je po novem do njega upravičena zgolj oseba, ki ni prišla iz tretje varne države, kar konkretno pomeni, da je do azila upravičena zgolj oseba, ki vstopi na Madžarsko ozemlje iz Ukrajine. Orbánova Madžarska je z zaprtjem meje najprej s Srbijo in nato s Hrvaško, kljub kritikam iz EU, pravzaprav pokazala, da so edini način branjenja schengenske meje militarizacija meje, huda erozija demokratičnih standardov in uvedba policijske države. Kmalu zatem je ta trenutek resnice Schengena prišel tudi v Slovenijo, katere politični vrh je s prihodom beguncev in migrantov hitro pozabil nedavne kritične pripombe na račun madžarskega ravnanja ter sam začel militarizirati mejo in uvajati policijsko državo.

Dejstva, da je protagonizem beguncev in migrantov dosegel suspenz schengenskega in dublinskega režima, ne moremo razumeti, če ne zavrremo v akademski literaturi prevladujoče teorije *push and pull*. Teorija, ki razume migracije kot rezultat dejavnikov potiskanja in vlečenja, na primer pomanjkanja dela v izvorni državi in pomanjkanja delavcev v ciljni državi, ne more zagrabit subjektivitete migrantov. Razume jih lahko le kot trpne predmete migracijskih politik in režimov. Da bi lahko pojasnili subjektiviteto migrantov, se je v aktivističnih krogih uveljavila teorija avtonomije migracij, ki je začela počasi pronicati tudi v akademski diskurz. Za to teorijo so značilna različna izhodišča, ki nam pomagajo razumeti, kako družbene prakse in oblike življenja migrantov določajo artikulacijo migracijskih politik in režimov. Eden od avtorjev, ki je pomembna referenca teorijam avtonomije migracij, Yann Moulrier Boutang, je napisal zgodovino političnega konstituiranja mezdne delavca *Od suženjstva k mezdnemu delu; Zgodovinska ekonomija obuzdanega mezdne delavca*, pri čemer je na podlagi analize razmerja med svobodnimi in odvisnimi oblikami dela v konstituiranju trga dela ugotovil, da so za svet odvisnih delavcev značilne prakse bega proti svobodnejšim oblikam dela in da se režim izkoriščanja dela ter njegov pravno-politični okvir vzpostavljata na podlagi teh praks (Boutang, 1998).

Iz te Boutangove ugotovitve lahko izpeljemo, da je migracija oblika bega proti svobodnejšim oblikam dela in da je treba razumeti na primer evropski trg dela kot foucaultovsko delovanje na delovanje, delovanje agentov režima izkoriščanja na delovanje migrantov. Teorija avtonomije migracij razume migracije kot družbeno gibanje. Sam Boutang tako govori o poti izhoda, ko ni poti glasu. To je tematika, s katero se ukvarjajo tudi v okviru proučevanja gibanja revnih delavcev. Revni delavci, ki so pogosto migranti brez državljanskih pravic, se pri poskusih izboljšanja svojega položaja niso mogli zateči h konvencionalnim oblikam participacije, kot so volitve in sindikalno organiziranje, da bi si okrepili kolektivno pogajalsko moč. Zato so se zatekli k direktni akciji, tako, da so svoje zahteve takoj kolektivno uveljavili v praksi. Zato teorija avtonomije migracij tematizira kolektivno in skupnostno naravo družbenih praks migrantskih delavcev, pri čemer poziva k prenehanju razumevanja politike kot individualne aktivnosti, ki jo poganja racionalna izbira. Migracije nas tako vabijo, da svoje pojmovanje političnega osvobodimo evropocentrične in kolonialne tradicije. Takšna izbira pa tesno sovпада s poststrukturalistično kritično epistemologijo, ki zavrača redukcionizem. To pomeni, da je treba migracije razumeti kot nereduktibilno multipliciteto, kot presežno subjektiviteto, ki se razliva onkraj brazd regulacije in vpreganja migracij v profitno ekonomijo ali humanitaristično geopolitiko. Zagovorniki teorije avtonomije migracij tako razumejo migrantsko subjektiviteto kot nenehno presegajočo subjektiviteto na limitah kapitalističnega odnosa izkoriščanja. Od tod tudi poudarek, da pri tej teoriji ne gre za proučevanje migracij, temveč za proučevanje iz migracij.

Begunsko in migrantsko gibanje, ki je na Madžarskem sprožilo militaristično in avtoritarno reakcijo, je hitro odprlo slovensko-hrvaško mejo in tudi Slovenijo potisnilo v to, da manifestira nedemokratično in avtoritarno naravo Schengena. Zato, ker je osvobodilno gibanje, ki narekuje razvoj novih oblastnih tehnologij regulacije mobilnosti populacij in delavcev in jih spodkopava. Rezalne žice postavljajo povsod po schengenski meji, ker migrantsko in begunsko gibanje spodkopavata temeljne mehanizme reprodukcije režima hierarhične delitve dela in obenem temeljne mehanizme hierarhične distribucije identitet in družbene reprodukcije. Panika pred tem suspenzom obstoječega reda je tako velika in migrantska subjektiviteta tako subverzivna, da je poziv Islamske države h graditvi homogenih ter zaprtih kultur in civilizacij na podlagi utopične kulturne čistosti naletel na plodna tla ne zgolj pri skrajni desnici.

Rigonce, zelena meja (O strasteh in politiki)

Mednarodnim neodvisnim prostovoljcem se je uspelo z lokalnim kmetom iz vasi Rigonce dogovoriti, da lahko na dvorišču kmetije postavijo poljsko kuhinjo. Streljaj stran, na koncu ceste, ki vodi iz vasi, sta slovenska policija in vojska že nekaj dni za daljši čas zadrževali velike skupine beguncev, med tisoč in dva tisoč oseb,

preden so jih z zelene meje spustili do sprejemnih centrov v Rigoncah in Brežicah. Na polju so begunce najprej zaustavljali in zbirali za policijskim trakom, okrog katerega so bili razporejeni oboroženi vojaki, policisti v protiizgredniški opremi in vojaška oklepna vozila. Čez nekaj dni so tem napravam za zbiranje in zaustavljanje dodali ograjo. Intervencija neodvisnih prostovoljcev in prostovoljk je bila v tem položaju izjemno pomembna. Ne zgolj zato, ker so v odsotnosti paradržavnih humanitarnih organizacij, ki so delovale le znotraj uradnih sprejemnih centrov, blažili hudo humanitarno stisko, ampak tudi zato, ker so s svojo prisotnostjo pripomogli k zmanjševanju napetosti. To je bil čas, ko je slovenska vlada s svojimi odločitvami, kot je vztrajanje pri kvoti 2500 prehodov meje na dan, na kar je Hrvaška odgovorila s pošiljanjem beguncev in migrantov čez zeleno mejo, ter militarizacijo meje, stopnjevala napetost na meji. O razlogih za takšno strategijo napetosti lahko samo ugibamo. Njen rezultat pa je prevlada protibegunskega razpoloženja v javnem mnenju ter pomoč EU pri normalizaciji razmer na način vse bolj represivnega upravljanja begunskega in migracijskega »toka«.

Bila je noč s sobote na nedeljo. Prva skupina okrog 1500 beguncev je zvečer že kakih osem ur čakala na premik. Bili so premraženi, lačni, prestrašeni. Hlastali so za redkimi odejami in prosili, da se jim razloži, kaj se dogaja. Policija ni dovolila, da bi prostovoljci delili hrano, je pa zaradi njihovega vztrajanja privolila v kompromis. Ko bo ta skupina odpremljena in bo prišla nova, bodo prostovoljcem dovolili deliti toplo hrano in čaj. In res je prišel trenutek, ko so se begunci ob vzklikih policistov in vojakov »Go, go, go!« kot veliko utrujeno in opotekajoče se telo zapodili po cesti, do prvega odcepa levo, ki je vodil na poljsko pot, med njivami, stran od hiš. Da bi bil vaščanom prihranjen pogled na begunce, so morali ti do mesta, kjer so jih čakali avtobusi, prehoditi nekajkrat daljšo pot. Na travnik, kjer se je kadilo s pogorišč plastike, ki je bila edini dosegljivi material za kurjenje ognja, na katerem so se begunci lahko pogreli, je prišla nova nekoliko manjša skupina beguncev in migrantov. Mednarodna skupina neodvisnih prostovoljcev se je hitro pomešala med ljudi, ki so bili zgnani v policijsko-vojaški obroč. Sestavljena iz prostovoljcev in prostovoljk, prekaljenih na drugih mejah, je začela spretno deliti tople obroke in kose oblačil najbolj potrebnim. In kmalu se je okrepila s samimi begunci, ki so prevajali, delili hrano, obveščali o potrebah najbolj ranljivih. Tako smo stali za mizo v improviziranem razdelilnem centru, mednarodna ekipa iz begunske poti od Nemčije do Afganistana, zatopljeni v točenje čaja, ko pristopi oseba v uniformi Slovenske vojske. Prepotentno soldat zbranim za mizo reče, da tako ne gre več naprej, da mora biti neki red, da bi morali imeti akreditacije iz Brežic in da se moramo zavedati, da lahko policija in vojska streljata. Nasilje situacije se je preslikalo v telesni krč, ki je preprečil, da bi kdorkoli vsaj s stisnjenimi zobmi izjavil: »Pa saj samo skušamo pomagati.« Vojak je odšel, zadovoljen, da je še malo poglobil begunsko in prostovoljsko travmo. Travmo, ki povzroča trenutke, ko te tako zelo sili v jok in ko se počutiš tako strašno odtujenega.

Tako imenovane begunske krize ne moremo razumeti, če se opremo na pojme,

kot sta interes in ideologija. Ta kriza se ne odvija na ravni posameznikov in posameznic, ki racionalno izbirajo, niti se ne odvija na ravni boja za zavest. Begunska kriza je telesna, strah, ki ga širijo oblasti, je telesen, kot tudi solidarnost z begunci. A vendar je treba o tej krizi razmišljati, in to tako, da si ne dovolimo, da postanemo neprizadeti. Ob tem se lahko spomnimo postulatov modernega materialističnega razumevanja politike. Človek je predvsem bitje strasti in zato politike ne moremo razumeti, ne da bi upoštevali prvenstvo strasti. Na podlagi takšne politične antropologije pa se ponudita dve možnosti. Prva je, da se deangažiramo, da prenesemo moč in pravice na oblast. Oblast razpihuje strah in teror zato, da se ljudje umaknejo v zasebnost in da prepustijo monopol nad političnim državni oblasti. Druga možnost, ki je tematizirana v revolucionarnih gibanjih in z njimi povezano politično mislijo, nas zasidra na terenu strasti in afektivnega in nas oboroži z možnostjo etičnega razločevanja in intervencije. Četudi potopljeni v »naravne človeške razmere«, kot bi dejal Spinoza (Spinoza, 2002: 681), katerih proizvodnja je prežeta z odnosi gospodstva in nasilja, lahko najdemo trdna tla za vzpostavljanje odnosov upora in solidarnosti in s tem za proizvodnjo drugačnega človeškega pogoja. Zgodba balkanske poti je tudi zgodba že vzpostavljenih ali *ad hoc* nastalih kolektivov neodvisnih prostovoljcev in prostovoljk. V tako rekoč popolni odsotnosti institucionalnih porokov človekovih pravic, na pogorišču njihove vladavine, ki je bila očitno lahek plen notranjega protislovja človekovih pravic med pravicami zasebne lastnine in omejevalcem absolutne oblasti države, so neodvisni prostovoljci in prostovoljke tisti, ki z graditvijo solidarnostnih vezi z begunci in migranti preprečujejo, da bi se suverena oblast držav izvajala neposredno nad golimi življenji. Cena, ki jo plačujejo za to, je preganjanje, včasih celo skrivanje. Takole je to izrazila prostovoljka v nekem medijskem zapisu: »Pomagam beguncem in se počutim kot čarovnica.« Zaradi potenciala tvorjenja nedržavnih odnosov, angažiranosti v afektivnosti, ki je nasprotje podpori sistemskemu nasilju iz prestrašenosti, so aktivnosti neodvisnih prostovoljcev in prostovoljk tarča skrbnih in domišljenih prepovedi in šikaniranja. In vendar gre prostovoljska karavana naprej in vedno znova udari tam, kjer je oblast nepripravljena. Če hočemo razumeti prihodnost demokracije, potem nima smisla zaklinjati izrabljene in zlorabljene svetle evropske vrednote in tradicije. Prihodnost demokracije je v neavtoriziranem asociacionizmu, graditvi solidarnostnih vezi, radostnih srečanjih. V tistem, kar imajo begunci, migranti in neodvisni prostovoljci na balkanski poti. In česar nimajo v pompozna oblačila radikalizma našemljeni branilci *statusa quo*.

Literatura

- AGAMBEN, GIORGIO (2005): *State of Exception*. Chicago: University of Chicago Press.
- BOJADŽIJEV, MANUELA (2009): Migration Struggles and the Global Justice Movement. V *International Encyclopedia of Revolution and Protest*, I. Ness (ur.), 2305–2308. Oxford: Blackwell Publishing.
- BOUTANG, YANN MOULIER (1998): *De l'esclavage au salariat. Économie historique du salariat bridé*. Paris: PUF.
- BALIBAR, ÉTIENNE (2007): *Mi, državljani Evrope*. Ljubljana: Založba Sophia.
- EURONEWS (2015): *The Hotspot Approach: The answer to Europe's migrant crisis?* Dostopno na: <http://www.euronews.com/2015/09/21/the-hotspot-approach-the-answer-to-europe-s-migrant-crisis/> (12. november 2015).
- GRŽINIĆ, MARINA (2011): Biopolitično umetniško in nekropolitično družbeno. V *Časopis za kritiko znanosti* (XXXIX)245: 123–133.
- HARDT, MICHAEL IN ANTONIO NEGRI (2010): *Skupno*. Ljubljana: Študentska založba.
- MIGNOLO, WALTER (2011): *Geopolitics of Sensing and Knowing. On (De)Coloniality, Border Thinking, and Epistemic Disobedience*. Dostopno na: <http://eipcp.net/transversal/0112/mignolo/en> (29. september 2015).
- SCHEPELLE, KIM LANE (2015): *Orbán's Police State. Hungary's Crackdown on Refugees is Shredding the Values of Democracy*. Dostopno na: <http://www.politico.eu/article/orbans-police-state-hungary-serbia-border-migration-refugees/> (1. december 2015).
- SPINOZA, BARUCH (2002): *Complete Works*. Indianapolis/Cambridge: Hackett Publishing Company.
- ŠIBANC, STELLA (2015): *Pomagam beguncem, počutim se kot čarovnica*. Dostopno na: <http://www.delo.si/mnenja/pisma-bralcev/pomagam-beguncem-pocutim-se-kot-carovnica.html> (1. december 2015).